

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden Finlandia-ehdokkaiden julkistustilaisuus 8.11.2023

Palkintolautakunnan puheenjohtaja Elina Pekkarisen puhe

Rakkaat lasten- ja nuortenkirjallisuuden ystävät
Kära vänner av barn- och ungdomslitteratur

Jo pitkään on tiedetty, että lapset, joille luetaan päivittäin, kehittyvät huonoissakin oloissa muita lapsia paremmin. Vasta viime vuosina on ymmärretty, mistä yhteys johtuu. On voitu osoittaa, että lapset, joille luetaan päivittäin ääneen, altistuvat erilaisille sanoille satojatuhansia kertoja useammin kuin lapset, joille ei lueta. Ääneen lukevissa perheissä lasten kielitaito ja mielikuvitus ovat rikkaampia, he kykenevät eläytymään toisten ihmisten tunteisiin muita paremmin ja he pystyvät hahmottamaan kokonaisuuksia muita etevämmin. Merkitystä ei kuitenkaan ole vain ääneen lukemisella, vaan itse lukuhetkellä. Aikuisen fyysinen läheisyys, tarinan jakaminen ja tuen saaminen sen herättämille tunteille vahvistavat niin lapsen ja aikuisen välistä kiintymyssuhdetta kuin lapsen turvallisuudentunnetta. Kirjojen maailma on arvaamaton ja jännittäväkin, mutta siellä ei tarvitse olla yksin.

Tänä vuonna olen elänyt nuo lapsuuden kokemukset uudestaan. Olen kokenut läheisyyttä, tarinoiden jakamista ja saanut tukea niiden herättämille tunteille. Koen, että jos ei nyt kiintymyssuhteeni, niin ainakin turvallisuudentunteeni on vahvistunut. Olen seikkaillut lukemattomissa maailmoissa, mutta en ole ollut siellä yksin. Olen saanut taittaa tätä matkaa yhdessä kanssaraatilaisteni toiminnanjohtaja Asta Bomanin ja kirjastonhoitaja Olli Rantalan kanssa.

Suomessa julkaistaan verrattain paljon kirjoja lapsille ja nuorille. Meidän luettavaksemme tuli niistä lähemmäs 200. Tähän määrään mahtui niin kuvakirjoja, novelleja, sarjakuvia, romaaneja kuin tietokirjoja. Proosan joukossa oli realismia, jännitystä, fantasiaa ja romantiikkaa. Tietokirjojakin oli kiitettävästi, kun taas runo- ja lorukirjoja oli vain kourallinen.

Me luimme huolellisesti jokaisen teoksen. Astan ja Ollin kanssa panimme merkille, että kirjoissa toistuvat ikiaikaiset teemat, kuten ystävyys, rakkaus ja kuolema, yhdessä ajankohtaisten aiheiden, kuten digitaalisuuden, ilmastonmuutoksen ja mielenterveyden ongelmien kanssa. Pienten lasten tarinat liikkuvat usein arjen tasolla, kun taas nuoret seikkailevat jo maailmalla tai toisessa ulottuvuudessa. Pienillä lapsilla on ystäviä, mutta nuortenromaneissa päähenkilö on usein kiusattu ja yksinäinen. Kirjoissa on kiitettävästi, joskin toisinaan kömpelösti, moninaisuutta. Kiinnostava havainto oli, että

perinteinen ydinperhe on kirjoissa harvinaisuus. Lapset kasvavat yhden vanhemman, usein isänsä kanssa, koska äiti on kelvoton, kadonnut tai kuollut.

Kiinnitimme Astan ja Ollin kanssa huomiota myös siihen, että tekstien ja kuvituksen laatu vaihtelee. Välillä vaikutelmaksi jäi mieletön kiire ja tohina, kuin kirjailija yrittäisi kilpailla lukijan huomiosta hektisen pelimaailman kanssa. Osa kirjoista kuormitti viimeistelemättömyys ja osa oli kirjoitettu kirjailijan omista lapsuus- ja nuoruuskokemuksista käsin – irrallaan nykyajan ilmiöistä ja haasteista. Yhtä kiusallista oli tosin lukea tekstejä, joissa kirjailija yritti keinotekoisesti heittäytyä nuorten nykyisyyteen, mutta lukijalle mieleen tuli väärässä paikassa seikkaileva viisikymppinen.

Parhaimmillaan hyvä tarina, oivaltava teksti ja taitavat kuvat veivät lukijan mukanaan. Hyvä teos ei aliarvioinut lapsilukijaa ja piti laadusta kiinni kansikuvan taitosta viimeiseen sanaan asti. Hieno lukukokemus herätti ajatuksia ja tunteita, joskus hienovaraisia ja toisinaan hyvin voimakkaitakin. Näitä teoksia oli useita ja vaikka helmet erottuivat selvästi, oli niitä enemmän kuin kuusi. Pääsimme kuitenkin rakentavasti yhteisymmärrykseen teoksista, jotka mielestämme ansaitsisivat tulla palkituiksi. Toivon, että näitä – ja monia muita kirjoja – luetaan yhdessä lasten ja nuorten kanssa.

Kiitos tästä matkasta kaikki te kirjailijat, kuvittajat, kustantajat ja Suomen Kirjasäätiö sekä erityisesti Asta, Olli ja Suomen Kirjasäätiön Elina Lahdenkauppi.